

LARS-GÖRAN STENELO

VÅR LEDAMOT LARS-GÖRAN STENELO avled den 17 mars 2013. Han och jag studerade och disputerade vid samma institution, den statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet. Men jag var inte den yngre som hörde talas om en äldre forskare, utan i stället den något äldre, som på avstånd har fått följa med en yngre kollegas vandring genom livet och vår gemensamma profession.

Lars-Göran Stenelo var starkt förankrad i Skåne. Han föddes den 20 september 1939 i Osby i landskapets nordöstra hörn, i den snapphanebygd som i lundensisk mytologi alltid är omgiven med särskild spänning och mystik. Han fortsatte att vara Skåne trogen genom hela sitt liv, även om han som pojke hade gått i skola i Älmhult strax ovanför gränsen till Småland, och han längre fram som forskare vistades ett år i Stanford i Kalifornien. Lund blev hans fasta punkt efter studenten. Där syntes han cykla runt, oavsett väder, och tydligen aldrig välja buss. Accenten var också skånsk. Han talade långsamt och lågt utan stora åthävor. I det förnuftiga som han sade blandades ofta, om man lyssnade väl, en förlösande lundensisk ironi.

Stenelo inledde sina många år på den statsvetenskapliga institutionen med att 1964 bli utnämnd till amanuens efter att dessförinnan en kort tid ha studerat juridik och något längre historia. År 1983 utsågs han till

ordinarie innehavare av den professur i statskunskap som hade inrättats i Lund i slutet av 1800-talet. Det var den andra i ämnet i landet efter den Skytteanska i Uppsala. Förste innehavare av professuren i Lund hade varit den konservative politikern Pontus Fahlbeck, som också startade *Statsvetenskaplig tidskrift*. Den kommer fortfarande ut med stöd från den Fahlbeckska stiftelsen. Stenelos närmaste företrädare på professuren var Fredrik Lagerroth och Nils Stjernquist. De hade bägge också haft rötter i samma nordöstra hörn av Skåne som han själv.

I tjuugo år verkade Stenelo på sin tjänst, som småningom kom att kompletteras med ytterligare professurer. I sexton av dessa tjuugo år tjänstgjorde han också som sin institutions prefekt. Hans medarbetare har vittnat om ett gott ledarskap. Han hade förmåga att samtala och lyssna, att sammanjämka. Fraktioner och skolbildningar undveks. I en utvärdering som Vetenskapsrådet gjorde av svensk statsvetenskap 2002 karakteriserade man stämningen på institutionen i Lund som "cosy", hemtrevlig. Bedömningen väckte i regel avund hos oss på institutioner norröver i landet, även om någon ibland kunde tycka att stämningen i Lund verkade vara väl skånskt gemytlig.

Under sina år som professor hann Stenelo handleda ett tjugotal doktorander fram till disputation. Flera av dem sitter nu i ledande befattningar inom eller utanför universitetsvärlden. Nästan hälften av dem han handledde var kvinnor. Överhuvud skall han ha vinnlagt sig om ökad jämställdhet på en institution som tidigare ansetts vara mansdominerad. Själv hade Stenelo visserligen i sin ungdom varit tävlingsboxare och ännu till sin sextioårsdag fått nya boxhandskar som present. Men någon machotyp var han inte.

I nio år var Stenelo dekanus för den då ännu odelade samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet. Det är välkänt att de flesta av oss inom den akademiska världen också åtar oss administrativa uppdrag i denna värld. Inte minst Vitterhetsakademien är rik på ledamöter som gjort detta. Ändå har jag ibland frågat mig om inte just de som valt statsvetenskap som sin disciplin visat särskild benägenhet för denna typ av

verksamhet i sin närmiljö. Administration och beslutsfattande är något som nära knyter an till själva forskningsområdet för statsvetenskapen. Teori och praktik möter varandra. Självfallet har alla statsvetare ändå inte visat sig vara skickliga beslutsfattare i praktiken. Men Lars-Göran Stenelo var en skicklig sådan. Den som var kanslichef under hans tid som dekanus har exempelvis sagt att Stenelo var den bästa chef och ledare som denne handläggare överhuvud arbetat för. Han förstod att som ordförande lyssna, delegera, kompromissa och förankra. Beslutssammanträdena under hans ledning kunde därigenom ofta bli korta.

Den festskrift kallad *I ledande ställning* som han fick vid sin pensionering handlar symptomatiskt nog om just ledarskap. Den innehåller uppsatser både om ledarskap generellt och om det som konkret utövats på nationell och internationell nivå, liksom inom den akademiska världen. Flera uppsatser är för övrigt skrivna av ledamöter i denna akademi. Denna vackra bok gavs ut av Studentlitteratur, som hade Lars-Göran Stenelo som ordförande i sin styrelse. Själv var han son till en företagare. Det är också symptomatiskt för Stenelos skånska förankring att det företag som han engagerade sig i just har sitt huvudkontor i Lund.

Nu skall jag övergå till att beröra Lars-Göran Stenelos egen forskning. Den kretsade inte kring det näraliggande, utan tvärtom kring världen i stort. Svensk statsvetenskap hade, innan Stenelo och hans jämnåriga trädde in i disciplinen, i huvudsak haft sin tyngdpunkt i ett studium av politiska idéer, i författningar och i olika centrala statliga institutioner. Men statsvetenskapen, liksom de flesta andra humanistiska och samhällsvetenskapliga discipliner, kom att differentieras under de första efterkrigsdecennierna. Nya delområden uppstod. Ett nytt var exempelvis studiet av politiskt beteende, ett annat just det område som blev Lars-Göran Stenelos, alltså internationell politik.

I sin forskning inom detta område inriktade sig Stenelo framför allt på att analysera olika företeelser i staters samspel med varandra på global nivå. Han var påtagligt teoretiskt intresserad och lade ner stor energi

på att definiera och avgränsa begrepp. De resonemang han förde illustrerades dock alltid med konkret empiri. I förgrunden för denna produktion står tre monografier. De är alla skrivna på engelska.

Början skedde med doktorsavhandlingen *Mediation in International Negotiations*. Förvånansvärt få studier hade dessförinnan publicerats om medling i internationella förhandlingar. Stenelo koncentrerade sig på oauktoriserade medlare, på sådana som inte var formellt utsedda av exempelvis FN, utan som iklädde sig en självpåtagen roll. Han utnyttjar som konkret illustration för dessa sina principiella resonemang Sveriges mer eller mindre framgångsrika medlingsförsök i nedrustningsförhandlingarna under 1960-talet. Avhandlingen har setts som nydanande, framför allt genom sina teoretiska ambitioner men även genom att utnyttja intervjuer som komplement till traditionell dokumentation. Alva Myrdal blev exempelvis många gånger intervjuad av Stenelo.

Nummer två i hans produktion är *Foreign Policy Predictions*. Nu är han intresserad av att studera förutsägelser, predictions, i utrikespolitiskt beslutsfattande och vilka funktioner de kan ha. I och för sig fick Stenelo denna gång viss kritik för det sätt på vilket han avgränsade sitt centrala begrepp. Men han visade i alla fall, med den breda definition han gav det, att förutsägelser inte bara utgör underlag för staters beslutsfattande i relation till andra stater. De används även utåt som förklaring för det rimliga i det egna agerandet. Detta illustreras väl av USAs politik efter andra världskriget i Sydostasien. Stenelo uppehåller sig särskilt vid Vietnamkriget och vid den dominoteori som amerikanerna ofta presenterade som utgångspunkt för sitt uppträdande i regionen.

Nummer tre i denna serie kring centrala företeelser i internationell politik är boken *The International Critic*. Studien ingick i ett större projekt som var finansierat av Riksbankens Jubileumsfond och syftade till att belysa kritik som utrikespolitiskt medel. Man utgick från Sveriges öppna och omfattande kritik av USAs politik i Vietnam och den amerikanska reaktionen på kritiken. Det visade sig vara svårt för Sverige att påverka den amerikanska opinionen. I USA uttryckte man förvåning

över att ett land som inte hade egna intressen i regionen framförde denna typ av kritik, ett land som därtill själv var noga med att markera utrikespolitisk neutralitet.

Stenelos egen studie inom detta projekt växte ut till en analys av internationell opinionsbildning över huvud taget. Vilka möjligheter finns att utsträcka den typ av kritik, som ses som viktig för en stats interna demokrati, också till den internationella arenan och därmed kanske bidra till en demokratisering av denna arena?

Under senare delen av sitt liv kom Stenelo att alltmer ägna sig åt relationerna just mellan olika beslutsnivåer i världssamfundet. Det som skall avgöras på statlig och regional nivå har blivit allt mer påverkat av och sammantvinnat med det som beslutas på internationell nivå. Ansvarsutkrävandet har komplicerats. Medborgarna har fått svårare att bedöma vilka partier och politiker som skall kritiseras, och vilka som ska stödjas. I sin forskning kring denna typ av frågor kom Stenelo alltmer in på den klassiska problematiken kring makt och demokrati. Jag skall inte räkna upp alla de undersökningar kring denna problematik som han blev indragen i. En gällde i alla fall internationalisering och Malmö stad.

Till slut skall jag i stället begränsa mig till det anförande han blev ombedd att hålla vid Riksmötets högtidliga öppnande hösten 1994. Det han sade kan ses som en sammanfattning av hans eget tänkande. Jag refererar nedan:

Besluts-kulturen på internationell nivå skiljer sig i princip från den på statliga och regionala nivåer. På den internationella nivån försöker man lösa problem genom att förhandla, medan man på lägre nivåer, om de är demokratier, mer ägnar sig åt att votera. En viss sammanjämkning av dessa besluts-kulturer ter sig önskvärd. Sverige har särskilda förutsättningar att uppnå detta. Vårt politiska system bär på en tradition att förhandla, att kompromissa även om man är oense. Förmåga att förhandla leder till handlingskraft. Den har visserligen försvagats av faktorer i samtiden som att mängden av information ökat, komplexiteten i frågor tilltagit och kravet på snabbhet i beslutsfattande stigit. Men ändå: allt-

jämt framstår Sverige som en förhandlingsdemokrati. Och detta drag är inte endast samstämt med det som sker på internationell nivå utan betydelsen av det kan också väntas öka genom den integrering av olika nivåer som pågår.

Lars-Göran Stenelo avslutade sitt högtidsanförande i Stockholm med en uppmaning till riksdagens ledamöter att fortsätta att förhandla och kompromissa. I denna enkla uppmaning sammanfattade han inte endast sin syn på politik generellt, i världen liksom i Sverige, utan uppmaningen speglade också drag hos honom själv. Det fanns en stor samstämmighet hos Lars-Göran Stenelo mellan egen personlighet, verksamhet i vardagen i Skåne och inriktning i forskning.

Olof Ruin